

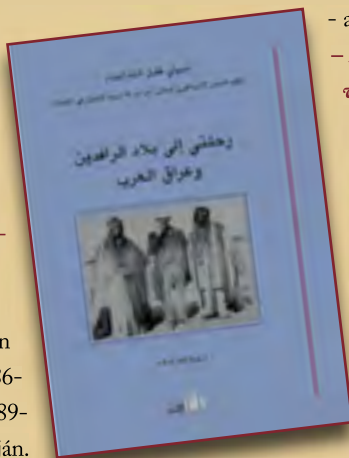
Könyvritkaság

magyaroknak, araboknak

riportok tanulmányok művészet

December 10-én nem mindennapi könyvbemutatót tartottak Bejrutban, Libanon fővárosában. Az egykori császári és királyi ezredes, bábolnai ménesparancsnok Fadlallah el Hedad Mihály 1904-ben magyarul megjelent, Utazásom Mesopotámiában és Irak-Arábiában című könyvének arabra fordított kiadását mutatták be. A bejruti nemzetközi könyvkiállítás jó alkalom volt a regényes sorsú arab ifjú - aki kalandos úton 14 éves korában Brudermand ezredes expedíciójával érkezett Bábolnára - 35 fényképpel és 1 térképpel illusztrált, arabra fordított könyvének bemutatására. A libanoni kiadó meghívására a bejruti magyar nagykövetség munkatársain kívül számos helyi lószertető és köztisztelőben álló ismert személyiség is megjelent. A könyv előszavában Saleh Thaier, a könyv fordítója jóvoltából néhány oldal Bábolna múltjáról és jelenéről szól, arról, hogy Fadlallah el Hedad fáradozása nem volt hiábavaló, hiszen az általa importált lovak ivadékaik mindmáig fennmaradtak.

Saleh Thaier kutató-vegyésszámológész Bagdadban született 1959-ben, és 1979 óta hazánkban él. 1986-ban fejezte be a Veszprémi Vegyipari Egyetemet, 1989-ben végzett a MÚOSZ Nemzetközi Újságíró Iskoláján. Kutató vegyész mérnök az egyik fővárosi cégnél. Budapesten él feleségével és kislányával. 1977 óta publikál magyar témákról arab nyelvű lapokban. 1997 óta fordít arabra magyar verset és prózát. Irodalmunk népszerűsítéséért a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjét vehette át 2004 májusában, „a magyar kultúra nemzetközi megismertetése és terjesztése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként”.

Az Anazeh Ruela beduinok által tenyésztett Siglavny Bagdady (apja: Siglavny, anyja: Saklavny Gidran) a könyvben leírt expedícióval érkezett

– *Hogyan talált rá erre, a magyar olvasók számára is szinte ismeretlen műre?*

– A történet 1987-re nyúlik vissza. Akkor egy Ausztriában élő iraki kutató kért meg, hogy nézzem át a kötetet, mivel nem tud magyarul. A könyvet az MTA Könyvtár Keleti Gyűjteményében meg is találtam, és jegyzeteket készítettem a kutató számára. Nem tudom miért volt erre szüksége, de a szerző arab származása és a lovas téma elég indoka lehetett a nagy érdeklődésnek. Bár az 1987-es jegyzeteimet nem találtam - valószínűsítem, hogy ezeket küldtem Ausztriába - a könyvet mégis felvettem a fordítandók listájára.

– *Hogyan fogadták ötletét a kiadók, egyáltalán érdekel ma valakit az egy évszázada történet kalandos utazás?*

– 2003 őszén egy neves nemzetközi kiadású arab napilap publikálta Bábolnáról írt cikkemet, melyben említést tettem Fadlallah el Hedadról és könyvéről, hisz mind az ezredes (később vezérőrnagy) mind könyve szorosan összefonódott a bábolnai ménessel, részévé vált történelmének. Már a cikk megjelenése előtt jelentkezett egy libanoni kiadó, és megbízást adott a fordításra. A munkát mégsem tudtam elkezdni azonnal, mivel nem sikerült a könyvet megszerezni, hisz az antikváriumokban dolgozó szakemberek előtt majdnem ismeretlen, a legtöbben nem is hallottak róla. Az MTA példánya pedig nem volt másolható állapotban, nagyon rossz az állaga. Ezen kívül be kellett fejeznem Kertész Imre „Sorstalanság”-ának fordítását, amivel csak tavaszra végeztem. Tavaly májusban aztán sikerült egy másik példányt szereznem a budapesti libanoni nagykövét jóvoltából. A feladatot rövid időn belül elkészítettem, mert élveztem a bájos könyv fordítását. Ennek ellenére nehéz volt a kötetben szereplő számos tulajdon- és helységnevet azonosítani, régi térképeket és dokumentumokat kellett átlapoznom. Előfordult olyan eset, amikor egy kis iraki községet kellett meghatároznom, melynek nevét Fadlallah hallomás után rosszul jegyezte fel, ráadásul a helységnevet utóbb, 1930-ban meg is változtatták! Ezt ki kellett nyomoznom. Megjegyzésekkel láttam el néhány Fadlallah el Hedad által tett kijelentést, melyek vagy pontatlanok voltak, vagy egyszerűen félreértésen alapultak. Ezen kívül szükség volt a magyar vonatkozású részletek magyarázatára, hisz ezek teljesen ismeretlenek az arab olvasó számára. Ez az oka annak, hogy az arab fordításhoz 126 lábjegyzetet kellett írnom. Végül a könyv a bejruti Nemzetközi Könyvkiállítás előestéjére jelent meg (a kiállítást november 27. és december 12. között szervezték meg). A könyv elkészülésének folyamata jelzésként szolgál a téma, és szerzője iránti érdeklődésnek. Hisz a ló az arabok számára, éppúgy, mint a magyar ember számára nagyon fontos. Az a tény, hogy egy libano-

Fadlallah a törzsalapító fekete mén, O'Bajan megvásárlásánál is jelen volt (1885-ös expedíció). Képünkön a bábolnai arab fajta kiemelkedő örökítőjének síremléke a ménesudvarban

ni származású, az osztrák–magyar hadseregben szolgált magas rangú katonatiszt elutazik a Közel–Keletre lovakat vásárolni, csakis érdekes történet lehet egy mai libanoni vagy általában arab értelmiségi számára.

– *Bábolnán az emberek az arab ló nagyszerűsége és értékei miatt is sokra tartják azokat, akik ezt a fajtát tenyésztették. Fadlallah el Hedad köztisztviselőként álló bábolnai vá vált, itt is van eltemetve, sírját a Ménes dolgozói rendszeresen gondozzák. Úgy tudom, vannak a családnak ma is élő leszármazottjai. Sikerült találkozni velük?*

– Mint ismeretes, Fadlallah el Hedad nem nősült meg, utódok létezéséről nem tudunk. Az el Hedad (vagy Haddad) egy ismert család Libanonban. A név kovácsot jelent arabul, de ha a kánaáni (föníciai) és arámi gyökereket vesszük figyelembe, akkor lehetne Hadad vagy Adad, a „viharisten” névre visszavezetni. Volt olyan arámi király, kinek a neve Bar-Hadad volt, azaz Hadad (isten) fia. Innen is származhat a név, bár ennek kicsi a valószínűsége. Találkoztam Bejrutban egy idős, nyugdíjas matematika tanárral, aki Fadlallah egyik unokatestvérének leszármazottja, Éli Haddad a neve, Bét Sebáb községben lakik, ahol még mindig élnek közeli rokonok. Mint mondta, az ő apja egykor találkozott Fadlallah el Hedad-dal. Említette, hogy szülőháza még áll, egy idős, közel 100 éves asszony lakik benne most.

– *Ők miként emlékeznek a Nagle, azaz Fadlallah el Hedad Mihály regénybe illő történetére?*

– Éli Haddad érdekes adalékkal szolgált Fadlallah történetéhez. A sok romantikus legenda közül éppen a legegyszerűbb változat bizonyult igaznak, bár az sem izgalommentes. Mint mesélte, az apátlan, szegény fiú Damaszkuszba utazott, hogy a család által eladott selyemfonalak árát hajtsa be szíriai kereskedőktől, ti. selyemhernyót neveltek, selyemfonalak készítésével foglalkoztak, mint sok maronita család akkoriban. Erről könyvében említést is tesz. Damaszkuszban maradt, és ott találkozott Brudermann ezredessel, akinek tetszett a kemény libanoni legény, meghívta hát, utazzon vele Magyarországra. Akkor Nekhle (kemény „h” hanggal, mint a német „ch”) néven szólították, ami pálmafát jelent arabul (ez alakult át, helytelenül, Negle névre az irodalomban). Ezt a verziót őrzik az emberek Bét Sebáb városkában el Hedad történetéről. Különösen fontosnak tartom a Haddad család által hagyományozott információ gyűjtését, elsősorban Fadlallah el Hedad Mihály Brudermann expedíciójához való csatlakozásának időpontjáig. De azt is tapasztaltam, hogy a Haddadék ismerete hősünk életének magyarországi szakaszáról ugyanolyan homályos, mint az itteni legendák el Hedad libanoni életéről.

– *Mind az arab, mind a magyar nép történelmében kitüntetett szerep jut a lónak, mely aztán a költészetben, a népzeneben és a művészetben egyaránt rangos helyet foglal el. Azt gondolom, tudja, hogy ezek után Önre úgy fog tekinteni a magyar lovastársadalom, mint hazánk nagykövete az arab világban. Felkészült arra, hogy ezután sokan fogják keresni, és nyugalma véget ért?*

– Örömmel viselném a „zaklatásokat”, mert a könyv fordítása során megszerettem az egész témát: érdekel Bábolna izgalmas története, a varázslatos, de viszontagságos expedíciók, Fadlallah el Hedad Mihály életútja. Szeretnék foglalkozni vele a továbbiakban is, hisz személyében és emlékében testesülnek meg a magyar–arab kapcsolatok jó oldalai, amelynek ápolását és ismertetését fontosnak tartom. Érdekes lenne az eredeti könyv a magyar olvasó számára, talán egy képes-könyv formájában, a sok eredeti fényképpel, melyeket az expedíció egyik tagja, Halácsy Gyula főhadnagy, áldásos amatőr fényképezeti tevékenységének köszönhetünk.

– *Köszönöm a beszélgetést és fűradozását, melyet hazánk lötenyésztésének megismertetéséért tesz az arab világban.*

Rombauer Tamás

Fadlallah el Hedad Mihály a magyarrá lett arab hiteles útíbeszámolója talán egyszer újra megjelenik magyar nyelven is